

GÉCZY IVÁNNÉ SZ. ILONA (A NAGYMAMA)

DECEMBER

Megjött a hideg!
csikorog!
és feltámadt a szél!
dermedt madárról,
fagyos határról
süvöltve, zúgva beszél.
köd volt az éjjel
s rá jött a fagy,
s fölszikkasztotta a zúzmara.

mesék világa lett az erdő!

benn alszik Csipkerózsika
a jégvirágos mesepalotában
s elvarázsolta csókra vár!
hajában gyémánt,
rajta csipkefátyol.

de a királyfi
- jaj -
még messze jár!

Télapó!
jön a karácsony!
rázd meg szakállad,
hullasd hópelyhek csillagát!
hítsd be illón patyolattal
a kicsi Jézus jászolát!

Budapest, 1981.

DEMECZKY JENŐ

ELKEZDŐDIK-E A JÖVŐ?

Hamvas Béla rövid műve (Csuang-ce) jól mutatja be a szerző világlátását. Közel sem olvastam összegyűjtött írásai mindegyikét, ám az általam eddig megismertekben nem találtam az ebben megnyilatkozótól eltérő szemléletet. A Bokor szellemiségét már nehezebb lenne jól körülhatárolni, hiszen rendkívül sokszínű, sokféle szemléletű közösségről van szó. Összevetés céljából a Bokor alapítójának, Bulányi Györgynek „Eszeveszett volt-e Jézus?” c. tanulmányát veszem alapul (ld. 2001. júniusi számunkban), amely hűségesen adja vissza a szerző fő művének, a KIO-nak (Keressétek az Isten Országát) szellemiségét. Még egy kitérőt kell tennem, magukról a kérdésekről, a „Sitz im Leben”-ről, arról, hogy van-e mit összevetni egyáltalán.

Hamvas Béla a hagyományról ír, az aranykor szellemiségéről, amelyet már csak töredékesen láthatunk a preszókratikus filozófusok utólag rögzített tanításában. Ez a hagyomány csupán arra jó, hogy általa mintegy külső álláspontot kapjunk a jelenkor történelmének szemléletéhez, olyan távolságtartó és kritikus szempontot, amely segít a napi történések mögötti álságos törekvések leleplezésében, a modern kori ideológiák elvileg téves és káros kiindulópontjának megmutatásában. Mindezek mellett segít, hogy igazolni tudjuk a szemlélődő értelmiségi kritikus távolságtartását, elkülönülését a napi politikai, gazdasági, közéleti tülekedéstől. Hamvas Béla életében egyetlen rövid korszak volt kivétel e szemlélet alól, az 1945 utáni néhány év. E rövid kitérőnek Lukács György támadása vetett véget, amely élete végéig a periférikus értelmiségi szerepébe kényszerítette Hamvas Bélát. A hagyomány a múltba néz, a jelennel szemben legfőbb kritikai funkciója van, s nem tisztelte a jövőt idézni, sem látomása nincs róla, sem küldetése nincs hozzá.

A Bokor szellemiségét megalapozó Bulányi György a világhódító katolicizmus légkörében nőtt föl, ezért számára a '45 utáni évek az önvizsgálat, a belső kritika éve. A Bokor szellemiségét kialakító szemléletváltása, a két évtizeddel később megírt KIO alapelvei a „valahol utat tévesztettünk” jegyében fogantak. Ám bármilyen mély és alapvető volt is ez a fordulat a katolicizmus évezredes beidegződéseire képest, alapvető irányultságától, a történelmi küldetéstudattól mégsem vált meg. Fő műve, a KIO, választ kíván adni arra a kérdésre, hogy miként tolható helyre a kikökönt idő, hogyan lehetne végre megjavítani azt, ami a teremtés kezdete óta a legfőbb botrány a gondolkodó ember számára: magát az emberi történetet. Bulányi György nem fogadja el a krisztusi megváltás automatizmusát, s a Krisztus-esemény óta eltelt korszak történései őt igazolják. Válasza prófétai válasz, a jézusi tanításra fogékony emberi lelkek önköz-

pontúságát (legalább a Jézust követő tanítványokban) a mindenkit szerető te-központúság váltja föl, s az ő kisközösségeik alkotják az emberiség életét ténylegesen is megváltó élcsapatot, amelynek fokozatos térnyerése helyreállítja az emberhez méltó életet, s ezzel együtt Isten becsületét. Könyve utószavában a szerző elismeri, hogy ez az élcsapat reménybeli, a megváltásra szoruló jövő méhében készül arra, hogy megszülessen és történelmi feladatát végrehajtsa.

E ponton be is fejezhetném válaszomat: az időtengely mentén pontosan ellentétes irányba tekintő nézeteket nincs értelme összevetni, mert míg az egyik a múltat fürkészi, s a jelenhez legfőljebb tájolózt nyújt, a másik a jövőbe tekint, s a történelem alakításához kínál vésőt és kalapácsot. Van azonban egy közös viszonyítási alap, amelyhez mindkét szemlélet hozzámérhető, mégpedig a botrányosan embertelen világtörténet maga, amelyet Hamvas Béla egész életművével értelmezni, magyarázni kívánt, míg Bulányi György az emberiség előtörténeteként lezárni, s a tehetetlen múlt folyamatát megváltoztatva, valódi történelemként újraírni végre.

A jelen világállapot elemzésében Hamvas Béla szempontjai fontos kiegészítéseket adhatnak a Bokor KIO-n nevelkedett gondolkodóinak, s Bulányi György kereszténység-kritikája minden bizonnyal egyetértésre talált volna Hamvasnál, ha ismerte volna. Ugyanakkor Hamvas életművének értékelése elsősorban a világtörténet ősi korszakainak végiggondolását kívánja, míg a KIO eszméinek mérlegeléséhez a jövő lehetséges forgatókönyveit kell szemügyre vennünk. Úgy tűnik, minden nehézsége ellenére mégis az első feladat a könnyebb.

Ahol a Taot nem ismerik,
Ott megjelenik a Szeretet.
Ahol nincs Szeretet,
Ott megjelenik az Igazságosság.
Ahol nincs Igazságosság,
Ott megjelenik az Erkölc.

A Tao-te-king idézett sorai az emberi történet hanyatlását tudtják: időben minél közelebb áll hozzánk, annál romlottabb és elvetemültebb, minél ősbibb, annál emelkedettebb és nemesebb, mígnem elérkezünk az osztatlan isteni létezés nyugalmanak indulat- és indítékmentes sugárzásához. Gyönyörű álom az ember eredetéről, csak hogy való-e? Mindaz, amit őseink történetéről tudunk, s mindaz, amit csak sejtünk belőle, rácáfol az aranykort idéző mítoszokra.

Lényegtelen, hogy lassú volt-e vagy gyors, fokozatos vagy ugrásszerű az emberi gondolkodás létrejötte, az ember fokozatosan szellemivé (szimbolikussá) alakított társadalmi környezete nagyon egyszerű kezdetektől jutott el mai állapotába, és nincs okunk föltenni, hogy ne válhatna még összetettebbé, kifinomultabbá, ne hozhatna

létre további, akár minőségileg új tartalmi elemeket is. Mi lehet akkor a Tao jelentése, az emberi faj milyen létállapotához köthető osztatlan uralma? Az én értelmezésemben az Eget és a Földet irányító erők akadálytalan érvényesülésének legfőbb akadálya: maga az ember. A gondolkodó, a kérdező, a létezésének állati meghatározottságával és egyértelműségével szakító ember tör meg a Tao zavartalan működésének korszakát, a bűnbeesés: az emberré válás maga. Az érzékelés, a gondolkodás, a világ elkülönítése önmagától, majd visszatükrözése a megismerésben: a létezés egyszerűségének és átlátszóságának megbontásához, az értékek kimondásához, s a létezők belső szerkezetének értékpólusok közt feszülő kettősségéhez és többségéhez vezet. A létromlás nem más, mint a létezőkről való tudás szükségképpen értékítéletet hordozó aktusa, a létezés tudomásulvétele. S itt válik számomra végképp érthetlenné a Hamvas Béla által oly sokszor említett hagyomány: vajon a gondolatlan és reflektálatlan és ösztönös állati létezés szintjére kellene a ma emberének visszazállnia ahhoz, hogy megoldja az emberlét kínzó problémáit? Bizonyos értelemben ez valóban megoldás lenne, csak hogy nem az ember, hanem a néhai, a tudatosság felé (sikertelenül) törekvő előember számára. Korunk szellemi körképe mutat ilyen jellegű folyamatokat is. A kérdéssel Hamvas Béla is szembesült, s a mitikus hagyomány (Csuang-ce című írásában nem említett) válaszát fogadta el: az emberi faj öntudatra ébredése nem a főemlősök egyikének sikeres alkalmazkodása vagy mutációja, hanem a világteremtő őserőből eredetileg szellemi létezőkként kivált lelkek anyagba süllyedésének pillanata. Innét erednek az isteni jelenésekről és látogatásokról, az angyalok és emberek nászából születő óriásokról és istenkirályokról szóló legendák. E ponttól számomra minden további vizsgálódás lehetetlennek látszik, ezért avatatlanként nem is folytatom töprengéseimet.

Hamvas Béla egyetlen tanácsa a mai kor embere számára: visszatárlni az ősi egység állapotához, azt megélni, s a személyiség sugárzásával hatni. Ám a bennünk lévő forrást, amely az aranykor óta meglehetősen vastag rétegek alá került, valahogy ki kellene tisztítani, s ehhez tennünk is kéne valamit. A szellemi tisztánlátás gyakorlati lépések nélkül még az egyén számára is kevés ehhez az emberfeletti célhoz.

Ha majd a bőség kosarából
Mindenki egyaránt vehet,
Ha majd a jognak asztalánál
Mind egyaránt foglal helyet,
Ha majd a szellem napvilága
Ragyog minden ház ablakán:
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk,
Mert itt van már a Kánaán!

Bulányi György az Isten Országát építő kisközösségek gyakorlatától reméli az emberi történelem megváltását.

Petőfi soraival idézi föl a kizsákmányolás, elnyomás és ostobaság uralta emberi történelem szenvedő alanyainak és prófétáinak örök panaszát és reményét, e sorokkal figyelmezteti idestova tizenöt éve a Bokor bizonytalanodó tagjait történelmi küldetésükre. Nagyszerű látomás az ember jövőjéről. Csakhogy valóra válik-e? Múltunk biztosan tudható tényei ritkák és töredékesek, értelmezésük vitatott, náluk csak jövőnk bizonytalanabb. Próféta látomásokban soha nem szűkölködtünk, s megghiúsulásuknál csak valóra váltásuk kudarcos kísérletei voltak tragikusabbak az emberi történelem során. Mégis, milyen alapon reméli a KIO szerzője, hogy ezúttal másként lesz?

A KIO megírása idején még jó katolikusnak számított, s nem kevés erőfeszítést fordított annak megmutatására, hogy műve a kinyilatkoztató Isten ránk hagyományozott kijelentéseinek lehető leghitelesebb értelmezéseként tarthat számot a hívő emberek érdeklődésére, ugyanakkor a Jézus által megélt és tanított emberi élet a hitetlenek számára is elgondolkodtató alternatívája minden más útnak. A következő évtizedek során meg kellett érnie, hogy saját egyházának vezetői a mindenkori politikai rendszerre hivatkozva, ám annak mivoltától teljesen függetlenül, örökös peremhelyzetbe szorították. Nem csoda, hiszen egy kiváltságot és ellenséget nem ismerő, minden ember testvériségét valló tanítással hogyan is remélhetett elfogadást egy olyan szervezetben, amely a kiváltságokra épülő társadalmi formációk mindegyikével kiválóan együttműködött? A katolikus egyház megújítására irányuló reményének fogyatkozásával együtt nőtt érdeklődése a saját egyházán kívüliek, többek között a vallástalanok iránt is. Ez az elmozdulás nem hagyta érintetlenül tanítását sem, egyre fontosabbá vált számára, hogy a bármilyen elvi alapon állókkal is szót értsen az emberi jövő jézusi alakításának érdekében. Tanítását ma már „csak” az egyetemesség értelmében tartja katolikusnak, s kinyilatkoztatottnak is csak olyan mértékben, amilyen mértékben ez a kinyilatkoztatás bárkinek rendelkezésére állhat, saját kulturális öröksége keretein belül.

Ám ha nem áll többé egy minden kétségen felüli objektív isteni tekintély a közös emberi jövő alakítására hivatott életelvek mögött, egyre fontosabbá válik a mindenki számára adott emberi természet jelenkori állapota, összes korlátozottságával és reményével együtt. Ismerve a KIO evangéliumi etikájának feltétlen követelményeit, a Bulányi György követői előtt álló követelmények sem kisebbek, mint a Hamvas Béla által megrajzolt aranykori Tao követésére indítást érző mai emberéi. A Bokor-tagok helyzete mégis könnyebb, mint a mai Hamvas-követőké. Ötvenéves kisközösségi gyakorlatuk tapasztalatai mellett az elmúlt évtized általános zűrzavarában sem kellett iránymutatás nélkül maradniuk, Bulányi György megadta számukra a következő lépés irányát is:

a közbirtokosságon alapuló életközösség a jövő alakításának ma látható leghatékonyabb eszköze.

A megvalósítás késlekedése sok okra vezethető vissza, ám azt mindenképpen jelzi, hogy a Bokor ezzel az irányvételrel végleg elhagyja a kényelmes metafizikai igazságok terét, és olyan gyakorlati-társadalmi közegbe lép, amelyben a résztvevők elvei egyre több ponton és egyre sűrűbben szembesülnek majd jelenkori belső és külső adottságaikkal. Ahogyan azt sem várhatjuk egy mai embertől, hogy megvilágosodott istenkirályként pusztán létének kisugárzásával tartsa kézben a világ dolgait, várhatóan a Bokor-kommuna sem felel majd meg mindenben az Isten Országá földi mintájának, tagjai sem lesznek egyik napról a másikra Jézus-formátumú egyéniségekké. Különbféle lazább és szorosabb emberi közösségek évszázados története tanúsítja, hogy a türelmetlenség és a történelem beteljesedésének sürgetése az eredeti célok lecseréléséhez vezet, a közösségi élet minőségi átalakítása helyett a szervezet fennmaradására összpontosít, ha ugyan megmarad az önkéntes közösség keretein belül, és nem válik egyetemes zsarnoksággá. Ugyanakkor a késlekedés csak meghosszabbítja a gyakorlat próbájától ódzkodó elvi-elméleti történelem-megváltás korszakát a Bokor életében. E korszakhatárt nem egyszerű átlépni. Ugyanolyan nehéz, mint Hamvas Béla „éberség” fogalmának megismerése után valóban fölébredni. A tudat ismereteinek viszonylag egyszerű bővítéséhez képest mindkét lépés az „én” alapvető átalakítását kívánja meg.

A világválság mai megoldási kísérleteinek sokfélesége arra utal, hogy az emberi faj talán mégsem annyira életképtelen, mint amilyenek a főáramú folyamatok ésszerűtlensége mutatja. A szociál-darwinizmuson nevelkedett neoliberais közgazdaság-elmélet pusztító hatásait látva, a világ sok pontján kezdődött már el egy másféle – pénzközpontú helyett értékcentrikus – életmód kialakítása helyi kezdeményezések formájában. Itt csupán néhányat említek a legismertebbek közül. A Kairos Europa mozgalom 1985 óta fogja össze azokat a keresztény csoportokat, amelyek az ún. „keresztény” országok által a múltban és a jelenben elkövetett kíméletlen kizsákmányolást a béke, az igazságosság és az osztozás elvei szerint akarják orvosolni a világ minden táján, és sajátos helyi közösségek formájában segítik lakóhelyük katasztrofizáltjait. A HIFA („segítség mindenkinek”) mozgalom 1995 óta dolgoz ki és vezet munkaterveket Európában és Afrikában a természetes gazdasági rend alapján mezőgazdasági és kézműves termelők számára, hogy megmutassa, van élet a kamat-gazdaságon kívül is. Pénz, hitel és kamat kikapcsolható a helyi közösségek életéből az igények és szolgáltatások összetételalkotásának útján. Ez a Talentum-rendszer alapelve, amelynek már Magyarországon is működik egy köre, a vecsési. A hutteri egyház közösségei már csaknem ötszáz éve élnek teljes vagyonközösségben és egyszerűségben.

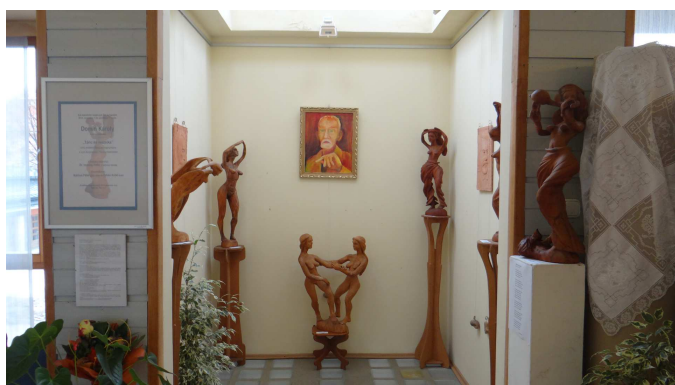
Erőszakmentességük miatt mindenütt üldözték őket, így terjedtek el szerte a világon.

Az Egyesült Államokban és Kanadában több száz körzetben működik az előfizetéses mezőgazdaság rendszere, amelyben a városi lakosok személyes ismeretség alapján kötnek havi előfizetéses szerződést a környező vidék termelőivel, így jutnak hozzá a számukra szükséges zöldséghez és gyümölcshöz, s így mentesítik a termelőket a mezőgazdasági termelés éves ciklusához egyébként elengedhetetlen bankhiteltől és kamatfizetéstől.

A Bokor akár le is maradhat ebben a sokszínű mezőnyben. Kár lenne érte, bár az emberiség fönnmaradása szempontjából közömbös, hogy éppen kik és hol éreznek rá a következő korszak élhető és vonzó mintáira. Mert a tudatos ember legfőbb feladata saját sorsának, jövőjének alakítása. Nem hagyatkozhat többé a világegyetem erőinek összhangjára, mert ez az összhang az emberi tudat megjelenésével számára végérvényesen elveszett, és csak önmaga teremtheti meg újra, immár a kezdetektől távol, önmagát is számításba véve. A jövő útja azoké, akik készítik e jövőt. Elkezdődik-e hát a jövő? Rajtunk fordul, azon, hogy mi magunk elkezdjük-e.

DRYP

TISZTELT ÉRDEKLŐDŐK!

Az a megtiszteltetés ért, hogy Domin Károly művészbarátom emlékkiállítására elmondhatok néhány mondatot. Ráadásul immár másodszor ért ez a megtisztelés, hiszen annakidején Károly hatvanadik születésnapjára készült Szobrok című könyvének előszavát is rám bízta.

Engedtessek meg nekem, hogy idézzek is belőle.

„Őszintén megörültem választásának, hiszen sok kiváló és hozzáértő művészettörténészt is felkérhetett volna helyettem, akik bizonyára alapos műelemzéssel

gazdagították volna a könyvecskét. Magam pedig csak mezei gimnazistaként csodálhattam rajzkészségét, egyéni Dominos látásmódját, melyet mint kiállításain annyiszor láthattunk, mindvégig képes volt megtartani, miközben bizony polgári kenyérkereső foglalkozásra adta fejét.”

Miért is? Önéletrajzában olvastam, hogy „érettségi után a család pragmatizmusát tekintetbe véve megvilágosodva, hogy a zseniből is lehet nyomorékot csinálni és a tehetségtelen hülyéből is lehet zsenit dicsőíteni” elgondolásból vezetettve egzakt pályára vette az irányt és tanulmányait a Magyar Iparművészeti Főiskolán folytatta.

Idézhetnék még az említett könyvből kiállítás megnyitókát, dr. Feledy Balázs művészeti író tollából, vagy éppen Jancsó Miklóstól, aki kedves mesterként köszöntötte, de Bulányi György piarista tanár megnyitó beszédéből is citálhatnék sorokat. Említhetném még Bächer Iván író Békenyúl című tárcáját is, aki így írt egyik szobráról: „Tessék megnézni a Békenyulát! Nem csak ötlet van itt, hogy ugyanis a galamb egy buta, gonosz, koszos, veszekedős állat, szemben a nyúllal, hanem szobor, szép szobor is ez, ha a föltartott kézben az a nyúl kicsit szokatlan is.” Majd később: „Jól esett látni egy mérnököt, aki művész, de akinek a művészettel való kapcsolata természetesebb, szervezesebb megannyi hivatasos művészből élőnél, művész akarnoknál, elszánt művész-magamenedzsernél.”

Valamennyi említett kiállítás megnyitójának felkéréshez egy csöppnyi közöm is volt, sőt Bulányi páter még kvázi megrendeléssel is élt Károly felé. Kívánságára elkészült plakettjei ma az Óbudavári templom falait díszítik. Egy napig láthatták is a Galamb utcai előadó terem falain, melynek művészeti megnyitója Somogyi Győző festőművész volt, Bulányi páter pedig a szakrális tartalommal foglalkozott. A keresztút 14 plakettje függött a falakon. Egy apró történetet még hadd mondjak el erről, hiszen könyvében Károly is megemlékezett róla. Imígyen: „Bulányi György atya,” - mennyire nem kedvelte a Páter az atya szót, de ezt Károly nem tudhatta – „piarista tanár biztatott, hogy mintázzam meg a keresztutat. Megplasztikáztam Sault, ahogy leesik a lováról a Damaszkuszba vezető úton és megtér. Örültem a témának, mert nagyon szeretek lovat is mintázni. A páter azt mondja, nem erre gondolt, hanem a Krisztus keresztútjára! – Akkor meg kell mintáznom minden stációt, tizen-négy képet? Belegondoltam. Miért ne? Hozzáfogtam, úgy hogy most ezt csinálom. Aztán amíg élek, teszem a magam dolgát módomból és tehetségem szerint.” És így is tette. Azóta a stáció plakettjei - mint említettem - elkészültek s váci jelentkező nem lévén rájuk a páter kedves templomának falaira kerültek Óbudavárott.

És most hadd váltsak személyes hangra! Károlyt gimnazista koromban ismertem meg, amikor magam is az akkori művelődési ház rajz szakkörébe jártam Tegzes László, majd Dániel Kornél vezetése alatt. Volt akkorigiban egy kis Posta parki művészetkedvelő csapat, akik